

Jeffrey Edleson: 'Gebrek aan aandacht voor vaders ook slecht voor moeder en kind'

Ook als mannen gewelddadig zijn tegen hun partners of kinderen, is er weinig aandacht voor hun rol als vader. Volgens Jeffrey Edleson, hoogleraar 'huiselijk geweld', komt dat omdat het vooral vrouwen zijn die de hulpverlening bestieren. Toch blijft het contact met gewelddadige vaders ook na scheiding vaak in meer of mindere mate in stand. Een gesprek over het vaderschap, over mishandelende mannen, behandeling en preventie.

Het bewustzijn groeit dat kinderen ernstige schade kunnen ondervinden als zij getuige zijn van geweld tussen hun ouders. Desondanks is er uit onderzoek weinig bekend over het vaderschap van de plegers van partnergeweld. Wel is bekend dat een aantal kernkarakteristieken van gewelddadige mannen terugkomt in de opvoeding van hun kinderen. Zo blijkt dat gewelddadige mannen vanuit hun controlezucht het ouderschap van de moeder kunnen ondermijnen of haar mishandelen wanneer zij kwaad zijn over het gedrag van hun kinderen. Daarnaast kan de bezitterigheid die veel plegers van partnergeweld kenmerkt ertoe leiden dat zij ook de kinderen als objecten zien in plaats van als individuen met eigen rechten. In vergelijking met niet-gewelddadige vaders zijn plegers van partnergeweld controlerender en meer autoritair, minder consequent en meer geneigd hun kinderen te manipuleren (In: Edleson, Mbilinyi & Shetty 2003).

Interventies voor gewelddadige vaders

Niet alleen in wetenschappelijk onderzoek is weinig aandacht voor vaderschap. Er zijn ook nauwelijks interventies die aansluiten op de opvoeding door plegers van gezinsgeweld. Volgens Edleson is dat niet verwonderlijk, in een werkveld gedomineerd door vrouwen: 'Hulpverleners zijn om twee redenen weinig geneigd met plegers te werken. Ten eerste denk ik dat de vaders vanuit hulpverlenerperspectief minder interessant zijn dan moeders, omdat de moeders

vaak het meest gemotiveerd lijken om hun kinderen te helpen of om het gezag niet kwijt te raken. En ten tweede worden plegers vaak als 'eng' of 'gevaarlijk' beschouwd en bestaat er de angst dat ze ook tegen hulpverleners geweld zullen gebruiken. De angst voor de persoonlijke veiligheid van de werker speelt dus ook een rol.'

Volgens Edleson is het gebrek aan aandacht

'Vaders niet betrekken bij de hulp maakt moeders opnieuw slachtoffer'

voor vaderschap een kwalijke zaak, zeker vanuit feministisch perspectief: 'Vaders niet betrekken bij de hulpverlening legt de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van kinderen primair bij de mishandelde moeder. Hierdoor raakt zij in feite gerevictimizeerd: ze is geslagen door haar man, maar het systeem vertelt haar dat zij verantwoordelijk is voor de veiligheid van haar kinderen, dat zij een goede ouder moet zijn en haar kinderen moet beschermen. Als haar dat niet lukt, kunnen de kinderen bij haar weggehaald worden. Daarmee gebeuren dus twee dingen als het gaat om verantwoordelijkheid voor de veiligheid: de man komt ermee weg en de last ligt bij de vrouw.'

Edleson geeft aan dat uit Amerikaans onderzoek

bekend is dat rechtbanken weinig geneigd zijn restricties op te leggen aan het contact tussen ouder en kinderen, zelfs als er aantoonbaar sprake was van partnergeweld. Des te belangrijker om gewelddadige mannen verantwoordelijk te maken voor hun rol als vader, 'ook al is het een marginale rol of slechts een economische verantwoordelijkheid', aldus Edleson.

Gevolgen geweld leren inzien

In zijn werk voor het *Minnesota Centre Against Violence and Abuse* heeft Edleson veel met alle betrokkenen van partnergeweld gewerkt: slachtoffers, plegers en kinderen. Veel gewelddadige mannen blijken in hun jeugd ervaringen te hebben gehad met geweld: 'Ik heb de afgelopen vijftien jaar vele plegers van partnergeweld begeleid, ook in andere landen dan Amerika. In die groepen vroegen wij deze mannen altijd naar hun eerste, meest prominente herinnering aan geweld in gezinsverband. Bijna alle mannen vertelden dan over het moment waarop zij oud genoeg waren om hun moeder te beschermen tegen het geweld van hun vader, stiefvader of de vriend van hun moeder. Meestal waren ze dan een jaar of 10, 12. Ze sprongen dan daadwerkelijk tussen hun ouders in om hun moeder te beschermen.'

Uit deze plegergroepen blijkt niet alleen dat zij vaak al in hun jeugd te maken hebben met geweld; door die ervaringen blijken zij juist ook goed aanspreekbaar op hun vaderschap: 'Als we doorvragen naar die eerste herinneringen, blijkt het voor die vaders heel pijnlijk te zijn om zich te realiseren dat zij de volgende generatie, hun eigen kinderen, hetzelfde aandoen als waarover zij zelf zo van streek raakten toen ze jong waren. Door het te hebben over dergelijke herinneringen worden ze zich dus bewust van de impact van hun gedrag op hun kinderen.'

In de hulp aan gewelddadige vaders moeten volgens

Jeffrey Edleson is hoogleraar aan de Universiteit van Minnesota, *School of Social Work* en directeur van het *Minnesota Centre Against Violence and Abuse* (www.mincava.umn.edu). Hij is internationaal expert op het gebied van kinderen die getuige zijn van partnergeweld. Edleson schreef tien boeken en talloze artikelen over onder andere huiselijk geweld, de effecten daarvan op kinderen en groepswork voor alle betrokkenen. Hij verricht wetenschappelijk onderzoek en heeft daarnaast als hulpverlener vele jaren ervaring in het werken met alle betrokkenen van huiselijk geweld.

Dit voorjaar was Edleson in Nederland ter gelegenheid van de internationale conferentie *Violence against girls in Scheveningen*, georganiseerd door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Tijdens deze conferentie gaf hij een lezing over de verschillen in gevolgen die meisjes en jongens kunnen ondervinden van de blootstelling aan partnergeweld en over het hulpaanbod voor deze kinderen, in het bijzonder vanuit een gezinsbenadering. Na afloop van de conferentie sprak TKM met hem.

Edleson verschillende aspecten van opvoeden aan de orde komen: 'Leer die vaders opvoeden. Ten eerste door ze basisinformatie te geven over de ontwikkeling van kinderen, want daar weten ze vaak weinig vanaf. En leer ze opvoedvaardigheden die in elk opvoedprogramma worden aangeleerd, want ook daar zijn ze niet zo sterk in. Maar leer ze vooral te denken over de impact die het geweld heeft gehad op hun kinderen, en misschien nog wel heeft, laat ze begrijpen wat uit onderzoek bekend is over de

'Sommige kinderen zijn beter af zonder hun vader'

gevolgen die hun gedrag op de ontwikkeling van kinderen heeft. Want dat deze mannen zich realiseren welk effect hun gedrag heeft op hun kinderen is volgens mij de belangrijkste motivator voor verandering van hun gedrag.'

Een ander punt waaraan in de hulp aan deze mannen aandacht moet worden besteed, is hen leren hoe ze met de moeder van hun kind om kunnen blijven gaan, hoe ze samen hun kinderen kunnen opvoeden, ook al is dat vaak op afstand.

Maar niet alle vaders moeten een actieve rol blijven vervullen in de opvoeding: 'We moeten een manier vinden om erachter te komen welke mannen veilig zijn voor hun kinderen en ook moeten we de vraag beantwoorden of een kind er baat bij kan hebben om contact te houden met zijn vader. Voor sommige kinderen zal het beter zijn dat hun vader of stiefvader helemaal uit hun leven verdwijnt, maar voor anderen is het een erg belangrijk figuur.'

Bezoekregeling en veiligheid

De veiligheid van de moeder is een belangrijke overweging in voortgezet contact. Uit onderzoek is bekend dat het geweld na een scheiding in ongeveer een derde van de gevallen doorgaat. Daarom moet de mening van mishandelde vrouwen zwaar tellen: 'De moeder moet uitgebreid geconsulteerd worden voordat we met de vaders gaan werken. Je wilt immers geen contact aanmoedigen tussen vader en kind als de moeder de inschatting maakt dat het niet goed is voor het kind of gevaarlijk voor haar.' Edleson weet onder andere uit zijn werk voor het *Minnesota Centre Against Violence and Abuse* dat relatief veel mishandelde moeders op zich geen bezwaar hebben tegen contact tussen hun ex-partner en hun kind: 'Een van de dingen waar mishandelde vrouwen over praten

Jeffrey Edleson (links) ontvangt een aandenken tijdens een congres in Hongkong, oktober 2008

is dat ze op zich wel willen dat er contact blijft tussen de vader en hun kind, maar dat ze zouden willen dat hún inschatting van de veiligheid meer gewicht krijgt dan nu het geval is. Mishandelde moeders willen dat ze, als ze alcohol ruiken op het moment dat ze hun kind bij de vader afzetten, het recht hebben om hun kind weer mee naar huis te nemen.' Vanuit juridisch oogpunt is dat nauwelijks realiseerbaar; er is een bezoekregeling waaraan beide ouders zich moeten houden. Ook als de moeder het gevoel heeft dat het gevaarlijk is voor haar kind, moet ze haar kind overdragen aan haar ex-partner op het tijdstip dat de rechtbank bepaald heeft en kan ze gestraft worden als ze dat niet doet.

Eisen aan omgang onder toezicht

In de Verenigde Staten zijn de *supervised visitation centres* (omgangshuizen waar begeleide omgang wordt geboden in verschillende gradaties van toezicht) de afgelopen jaren als paddenstoelen uit de grond geschoten. Deze centra zijn van origine opgezet om ouders die wegens kindermishandeling uit de ouderlijke macht zijn ontzet een kans te geven tijd door te brengen met hun kinderen. Edleson: 'De laatste jaren zien we een verschuiving in het soort gezinnen dat gebruik maakt van deze centra.

Inmiddels is in ongeveer de helft van de gevallen sprake van partnergeweld. Waarschijnlijk heeft het advies van de *National Council of Juvenile and Family Court Judges* daaraan bijgedragen. Die heeft in 1994 geadviseerd om in geval van partnergeweld een gewelddadige vader niet het ouderlijk gezag over de kinderen te geven, omdat dat niet in het belang van de kinderen is. Uit een studie blijkt dat in de staten die zo'n bepaling in de wet hebben opgenomen, rechters significant vaker begeleide omgang aan de pleger opleggen dan in staten die dat niet hebben.' Dat deze centra steeds meer gebruikt worden door gezinnen waarin het geweld zich voornamelijk tussen de volwassenen voordoet, heeft volgens Edleson nogal wat consequenties voor de veiligheid van alle betrokkenen. 'Bij partnergeweld speelt de onveiligheid, de bedreiging tussen de ouders. Mishandelende mannen stoppen in veel gevallen niet met manipuleren en controleren van hun ex-partner, al dan niet via hun kinderen. Zij gebruiken de begeleide omgang soms om achter de geheime adresgegevens van hun ex te komen of proberen via hun kinderen toegang tot haar te krijgen of haar te manipuleren. Door een aantal zeer onfortuinlijke incidenten, waarbij ernstig geweld plaatsvond in of rondom het omgangscentrum, zijn we ons ervan

bewust geworden dat bij partnergeweld sprake is van een andere dynamiek dan bij kindermishandeling. Een van die incidenten vond een paar jaar geleden plaats in Seattle: een vader schoot zijn ex-vrouw en dochtertje van twee op de stoep op de stoep van het centrum

Partnergeweld stelt specifieke eisen aan begeleide omgang

dood nadat hij een uur onder toezicht met het meisje had gespeeld. Hij was na het bezoek naar buiten gegaan, wachtte daar tot de moeder en het meisje naar huis gingen en vermoordde hen beiden. Dat is een uitzonderlijk en extreem voorbeeld, maar hierdoor is wel het besef gegroeid dat partnergeweld andere eisen stelt aan het personeel en het gebouw om de veiligheid te kunnen waarborgen van de betrokken gezinsleden, maar ook van het personeel zelf. Daarna is er geld gekomen voor training van het personeel en voor het ontwikkelen van protocollen specifiek in het omgaan met partnergeweld.' Ook zijn er verschillende voorzorgsmaatregelen genomen.

Edleson: 'Nu moet de man bijvoorbeeld een half uur eerder aanwezig dan de moeder en het kind. Zodra hij binnen is, wordt de moeder gebeld dat ze kan komen. En als de bezoektijd is afgelopen, moet de man weer een half uur wachten, zodat de moeder en haar kinderen in de gelegenheid zijn om weg te komen. Een andere maatregel is dat alle medewerkers een noodknop bij zich dragen, waardoor de politie binnen een minuut ter plaatse kan zijn als er iets gebeurt. En een nieuw op te zetten centrum is naast een politiebureau gebouwd. Zulke voorzorgsmaatregelen zijn meer nodig wanneer geweld tussen ouders onderling speelt dan wanneer sprake is van kindermishandeling.'

Buddyproject voor risicomannen

Naast zijn inzet voor de verbetering van de hulp aan gewelddadige vaders en hun gezinnen heeft Edleson ook ideeën over de preventie van geweld: 'Naast preventieprogramma's op scholen waarin jongeren leren om gezonde relaties aan te gaan en ze informatie krijgen over ouderschap, ben ik aan het denken over manieren waarop je niet-gewelddadige mannen actief kunt betrekken bij het voorkomen van geweld. Zo ben ik momenteel met een collega van de Universiteit van Michigan, Richard Tolmann, een soort buddyproject aan het opzetten voor risicomannen wiens partner in verwachting

is of die net vader zijn geworden. We willen deze mannen koppelen aan geweldloze mannen. In de lijn van 'doula's', wijze vrouwen die andere vrouwen begeleiden bij zwangerschap en bevalling, noemen we deze mannen 'doudads'. Doudads leren deze risicomannen 1-op-1 hoe ze op een geweldloze manier vader kunnen zijn voor hun kinderen.'

Hoewel het Amerikaanse rechtssysteem en de organisatie van de hulpverlening anders zijn dan de Nederlandse, kunnen we wel degelijk iets leren van Edlesons inzichten. Ook in Nederland kennen we begeleide omgang en omgangshuizen, bedoeld om de omgang tussen kind en niet-verzorgende ouder te begeleiden. En sinds 1 maart is de *Wet Bevordering Voortgezet Ouderschap* van kracht. Daarin is vastgelegd dat ouders die willen scheiden daaraan voorafgaand verplicht zijn de zorg voor hun kinderen te regelen in een ouderschapsplan. Dat moet hen stimuleren met elkaar in gesprek te gaan en te blijven over de situatie van hun kinderen na de scheiding. Er is geen reden aan te nemen dat bij de uitvoering van de begeleide omgang en het verplichte ouderschapsplan in Nederland partnergeweld geen

belemmering zou vormen en dat, als dat wel het geval is, het zich allemaal vanzelf zal regelen. De ervaringen uit Amerika kunnen wellicht voorkomen dat we hier in dezelfde valkuilen stappen en kunnen stimuleren dat we meer oog hebben voor de specifieke dynamiek die partnergeweld met zich meebrengt in relatie tot de zorg voor en opvoeding van kinderen.

Edith Geurts

Medewerker van het Nederlands
Jeugdinstuut en redactielid van TKM

Verder lezen

- Edleson, J., L. Mbilinyi en S. Shetty (2003) *Parenting in the Context of Domestic Violence*. San Francisco: Judicial Council of California, Administrative Office of the Courts, Center for Families, Children & the Courts.
- Parker, T., K. Rogers, M. Collins en J. Edleson (2008) 'Danger Zone. Battered Mothers and Their Families in Supervised Visitation', in: *Violence against Women* 14 (11) 1313-1325

e-Academy veilige ontwikkeling

Verantwoordelijkheid
gaat verder!

The Next Page biedt een **unieke digitale leeromgeving**, speciaal voor **professionals die met ouders en kinderen werken**. Met The Next Page leert u **kindermishandeling signaleren en aanpakken**. De **innovatieve e-modulen** van The Next Page zijn **praktijkgericht**, **efficiënt** en **op maat ontwikkeld** voor verschillende beroepsgroepen.

Wilt u onze **gratis digitale nieuwsbrief** ontvangen of meer **informatie over het aanbod** van The Next Page, kijk dan op **www.thenextpage.nl** en/of stuur een e-mail naar **info@thenextpage.nl**

To see or not to see...

Pas sinds een paar jaar, zo stond in de vorige aflevering van dit tijdschrift te lezen, praten we met mishandelde kinderen. Goede zaak, denk je dan, dat moet ook, maar waarom nu pas, wat hield ons dan al die tijd tegen? Praten over kindermishandeling gaat ons slecht af, dat is altijd al zo geweest, al zit er schot in. Van 'zwijgen tenzij' naar 'spreken tenzij', en we hebben het er nu dus ook met kinderen over, zij het mondjesmaat naar ik veronderstel.

Jaren geleden (ca. 1980) kwam op een bestuursvergadering van de toenmalige Vereniging tegen Kindermishandeling het voorstel ter sprake om niet alleen artsen en leerkrachten, maar ook kinderen te informeren over kindermishandeling. Dat deed menig wenkbrauw fronsen. Moeten we kinderen daar wel mee belasten? Is dat niet veel te moeilijk voor ze? Ik denk dat het projectie is geweest wat het bestuur toen parten speelde. Maar dat gaat dan nog over onheil van andere kinderen. Praten met een kind dat zelf in de ellende zit is veel moeilijker. Het is *face to face* is en er gaat dwingend appel van uit, het schept verplichtingen en dus de onzekerheid of je die waar kunt maken. In het Verenigd Koninkrijk zijn er in de afgelopen 35 jaar veel rapporten verschenen over kinderen die door hun ouders om het leven zijn gebracht en onder de hoede stonden van de jeugdzorg. Nogal eens bleek dat de gezinsvoogd, of wie dat ook had moeten doen, nauwelijks of niet met het kind gepraat had. Kinderen beschermen, maar dan ongezien, hoe kan dat?

De geschiedenis van kindermishandeling is te schrijven als de geschiedenis van een geheim, beter gezegd, als de geschiedenis van het leren spreken

over een geheim. We leren het met horten en stoten. Dat geldt voor iedereen, politici, familieleden, buurlieden, artsen en gezinsvoogden. En het is niet alleen moeilijk om hier met een kind over te praten, ook tegen het gesprek hierover met ouders wordt vaak opgezien. In 1972 werden de Bureaus Vertrouwensarts opgericht om in het geheim te kunnen praten over het geheim van ouders, maar liever niet met ouders.

'Praten met een mishandeld kind schept verplichtingen'

Was dat strategie of was het angst? Wat doorgaat voor strategie kan, net als een beroepsgeheim, goed van pas komen als je je met je geheim geen raad weet. Maar laten we het niet te snel veroordelen. Het is heel menselijk om de ogen te willen sluiten voor andermans ellende en om je er liever niet mee in te laten, en professionals zijn ook maar mensen. Als de ellende van kindermishandeling ergens een gezicht heeft, dan wel als je oog in oog met een kind staat. Wie zou dan niet het liefst zijn ogen sluiten? *To see or not to see...* En hoe zeker is het dat we werkelijk wat te bieden hebben? De aanblik van ellende kan verlamdend werken. En dan doen we er het liefst het zwijgen toe, net als kinderen, net als ouders. Ellende onder ogen zien en kinderen onder ogen komen, dat is de kern van dit werk, en dat vraagt veel.

Herman Baartman
Emeritus hoogleraar
kindermishandeling
VU Amsterdam

